

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ivana Pejšová

**Uplatňování pedagogických principů Komenského a
Pestalozziho v prostředí ZŠ ve vyloučené lokalitě Trmice**

Ústí nad Labem 2022

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Jarmila Klugerová Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2022

BACHELOR THESIS

Ivana Pejsova

**The application of pedagogical principles of Comenius and
Pestalozzi in the environment of primary school in the
excluded locality of Trmice**

Prague 2022

The Bachelor Work Supervisor: PaedDr. Jarmila Klugerová Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora(ky)

Poděkování

Děkuji své vedoucí bakalářské práce PaedDr. Jarmile Klugerové Ph.D. za odborné vedení, trpělivý a vlidný přístup, cenné připomínky a věcnou diskusi během zpracování daného tématu.

Anotace

Bakalářská práce Uplatňování pedagogických principů Komenského a Pestalozziho v prostředí ZŠ ve vyloučené lokalitě Trmice se zaměřuje na aktuálnost těchto myslitelů i dnes při výuce a vzdělávání v současné škole. Teoretická část obsahuje život a vybraná díla jednotlivých učenců. Výchovně vzdělávací proces ve třídě s vysokým podílem dětí z vyloučené lokality. Praktická část obsahuje komparativní studii pedagogických principů Komenského a Pestalozziho a současných pedagogických principů využívaných na základní škole. Součástí práce je analýza historických dokumentů a současné legislativy. Závěrem jsou shrnuty základní poznatky.

Klíčová slova

Jan Amos Komenský, Johann Heinrich Pestalozzi, výchova, vyloučená lokalita, vzdělání, základní škola, žáci

Annotation

The bachelor thesis The application of pedagogical principles of Comenius and Pestalozzi in the environment of primary school in the excluded locality of Trmice focuses on the relevance of these thinkers even today in teaching and education in contemporary schools. The theoretical part includes the life and selected works of each scholar. The educational process in a classroom with a high proportion of children from an excluded locality. The practical part contains a comparative study of the pedagogical principles of Comenius and Pestalozzi and the current pedagogical principles used in the primary school. The work includes an analysis of historical documents and current legislation. Finally, the main findings are summarized.

Keywords

education, excluded locality, Jan Amos Komenský, Johann Heinrich Pestalozzi, primary school, pupils, upbringing

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	10
1.1 Pedagogický princip	10
1.2 J. A. Komenský a jeho odkaz	10
1.2.1 Život a dílo.....	11
1.2.2 PRINCIPY – ZÁSADY	15
1.3 J. H. Pestalozzi a jeho odkaz.....	22
1.3.1 Život a dílo.....	22
1.3.2 Principy – Zásady.....	24
2 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PROCES VE TŘÍDĚ S VYSOKÝM PODÍLEM DĚTÍ Z VYLOUČENÉ LOKALITY.....	27
2.1 Kurikulum.....	27
2.2 Charakteristika výchovného procesu ve vyloučené lokalitě.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 ŠKOLA TRMICE	33
3.1 O škole Trmice.....	34
3.2 Cíl šetření	40
3.3 Komparace Vybraných zásad J. A. Komenského na ZŠ Trmice.....	40
3.4 Komparace zásad J. H. Pestalozziho na ZŠ Trmice	44
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	51
SEZNAM ZKRATEK	54
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Dnešní moderní škola nabízí žákům počítačové učebny, ve třídách jsou interaktivní tabule a při vyučování se žáci připojují na internet, čímž usnadňují práci pedagogům. I když máme vyspělé technologie, přesto chci v mé práci poukázat na platnost nadčasových edukačních zásad našich pedagogických velikánů Jana Ámose Komenského a Johanna Heinricha Pestalozziho a porovnat odkaz jejich práce při práci pedagogů v současné škole ve vyloučené lokalitě.

Téma bakalářské práce je autorce blízké, protože několik let pracovala jako vychovatelka v dětském domově a pomáhala při výchově a vzdělávání romských dětí a dětí které byly odebrány rodičům většinou z vyloučených lokalit. Zároveň ve městě, kde žije jsou tři vyloučené lokality a v každé je základní škola.

Autorka absolvovala mnoho besed organizovaných neziskovou organizací Člověk v tísni ve vyloučené lokalitě Předlice, kde organizace sídlí a zároveň se věnuje volnočasovým aktivitám místních dětí a mládeže. S Romskou komunitou se setkává denně. Bakalářská práce se zabývá metodami výuky v současné škole v jedné z vyloučených lokalit a cílem práce je porovnat současné edukační metody s metodami výuky Jana Ámose Komenského a Johanna Heinricha Pestalozziho. V teoretické části bakalářské práce je stručně popsán život a dílo J.A. Komenského a J. H. Pestalozziho, jejich principy a odkaz za pomoci odborné literatury, internetových zdrojů a legislativy. Dále se práce zaměřuje na výchovně vzdělávací proces ve třídě s vysokým podílem dětí z vyloučené lokality. Praktická část je zaměřena na komparativní studii pedagogických principů J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho využívaných při edukaci na současné škole.

Hlavním cílem vzdělávání by se mělo stát zvýšení adaptivních schopností jednotlivce. Nestačí již pouze chápat minulost nebo porozumět přítomnosti, ale důležitým se stávají především představy o budoucnosti. Půjde nejen o zaměstnání a profese, které budou za několik desítek let potřebné, ale také o lidské vztahy, o druhy etických a molárních problémů, které nastanou nebo o technologie, kterými budeme obklopeni. Tyto a mnoho

dalších oblasti v našem světě bude nutné řešit mnohem dříve, než doopravdy nastanou
(Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 671-672).

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 PEDAGOGICKÝ PRINCIP

1.2 J. A. KOMENSKÝ A JEHO ODKAZ

Obrázek 1: J. A. Komenský

Zdroj: Brožík Václav, J. A. Komenský ve své pracovně v Amsterdamu (1891)

Obrázek 2: Bratrská škola ve Fulneku

Zdroj: <http://www.zsbrandysno.cz/> Bratrská škola ve Fulneku

1.2.1 ŽIVOT A DÍLO

Jan Amos Komenský je významný český spisovatel, humanista, filozof, teolog a uznávaný zakladatel moderní pedagogiky, poslední biskup Jednoty bratrské a politický mluvčí české protikatolické emigrace. Je pedagogem světového významu.

Jan Amos Komenský se narodil 28. března 1592 na Moravě pravděpodobně v Nivnici jako poslední z pěti dětí. Školu navštěvoval v Nivnici. Otec byl mlynářem. Později se rodina přestěhovala do Uherského Brodu, otec zde provozoval hostinec a Janovi koupil statek, aby se měl později kam z města vrátit.

Když bylo Janovi jedenáct, zemřely mu dvě mladší sestry a oba rodiče na mor. Jan byl dán na výchovu k otcově sestře do Strážnice. Po dvou letech poklidného života napadl město Strážnici majitel sousedního panství a vypálil ji, a i Janův statek shořel. Jan byl předán do péče sestře Markétě, kde nebyl spokojen. Později si ho vzal strýc, aby se vyučil mlynářem.

Osudné se mu stalo přátelství s bratrem z Jednoty a když mu bylo 16, byl poslán do školy. Studuje na bratrské škole v Přerově, později na německých evangelických gymnáziích a

přijímá jméno Ámos. Jednota bratrská jej posílá v roce 1611 jako nadaného studenta na vysokou školu do německého Herbornu – poslední rok studia pak tráví na univerzitě v Heidelbergu. Roku 1618 ve 24 letech je vysvěcen na kněze Jednoty Bratrské, ujímá se řízení bratrského sboru ve Fulneku a žení se.

Po prohrané bitvě na Bílé Hoře (1620) je nucen opustit rodnou zem a skrývat se. Pošle proto manželku se syny do Přerova, sám se vrátí do Fulneku. Roku 1621 narychlo utíká z Fulneku před španělskými vojáky, přijde při tom ale část svých rukopisů. Na jaře 1622 zasáhne Přerov epidemie moru, při které zahyne Janova manželka i synové. Císařský patent z května 1624 vypoví všechny nekatolické duchovní z Čech. Jan je poslán do polského Lešna, podruhé se ožení. Několikrát se vrátí, roku 1628 odejde natrvalo usadí se v polském středisku Jednoty bratrské v Lešně, kde je roku 1648 zvolen biskupem a zástupcem rektora na Lešnovském gymnáziu, v této době soustředí svůj zájem na pedagogiku. Umírá mu jeho druhá žena, se kterou má čtyři děti. O rok později patrně kvůli dětem se ožení potřetí.

Píše díla známá po celé Evropě a dostává nabídky učit na světových univerzitách. 1641 přijímá nabídku Anglického parlamentu a přednáší dokonce i na Královské Akademii Věd. V Anglii se proslaví a jeho práce je velmi uznávaná. Cestuje do Anglie, Švédska a Uher, kde užívá své pokrokové pedagogické metody v praxi. (proto je nazýván učitelem národů). Když v Anglii vypukne občanská válka, vrací se do Lešna a namísto reformování školství se soustředí spíše na reformu světa zamezením válek s dostatkem moudrosti a vědění.

V Lešně r.1656 vypuká požár, při kterém přichází o většinu svého majetku včetně celé knihovny vlastních rukopisů děl a valné části svého díla Poklad jazyka českého.

Díky pozvání bohatého kupce se stěhuje do Amsterdamu, kde mu je udělena čestná profesorská pozice na vyšším gymnáziu, dostává štědrá apanáž, zároveň obdrží peníze na vydání didaktických spisů (*Opera didactica omnia*). 15. listopadu roku 1670 umírá, pohřben je v Naardenu.

Komenského pedagogické i filozofické spisy vyjadřují myšlenku míru a bratrství mezi lidmi. Věřil v přeměnu lidstva správnou výchovou. Kládl důraz na vzdělávání od nejranějšího dětského věku, je zakladatelem novodobé vědy – pedagogiky.

Celý život se zabýval myšlenkou zpracovat souhrn lidského vědění tzv. pansofie (vševěda), neboť byl přesvědčen, že dokonalé vzdělání může změnit celé lidstvo, vést k tzv. všenápravě věcí lidských i k trvalému míru založeném na vzájemném porozumění. Tyto myšlenky chtěl zahrnout do svého encyklopedického díla Plán vševědy, které zůstalo nedokončeno.

Psal filosoficko-náboženská díla (Labyrint světa a ráj srdce, Kšaft umírající matky Jednoty bratrské), pansofická díla (Všeobecná pravda o nápravě věcí lidských), pedagogická díla (Svět v obrazech – Orbis pictus, Škola hrou – Schola ludus) a díla, která měla podpořit rozvoj českého jazyka (O poezii české).

1.2.1.1 Pedagogická díla

Mezi ta nejvýznamnější patří:

Didactica magna (velká didaktika): Komenský vypracoval ucelený systém školské soustavy, mimo jiné vytvořil typologii, která vyjadřuje přirozené rozdíly mezi dětmi, rozdíly, které má a musí vychovatel respektovat.

Didactica psaná v češtině, později přeložena do latiny. V knize jsou popsány metody výuky na tehdejší dobu neskutečně průlomové a které jsou při výuce používány i dnes.

Brána jazyků otevřená: Komenský se pokouší sjednotit náhled lidí na vědění a vydává „příručku“, jak se učit jazyky a vysvětluje důležitost znalostí cizích jazyků. Nabádá studenty, aby po skončení školní docházky cestovali do jiných zemí. Celé dílo zaujme a je geniálně zpracováno. Součástí této encyklopedie je všeobecná příručka a zároveň učebnice latiny. Vzhledem k tomu, že se studenti neučí jen fráze a jednotlivá slova, ale přímo texty, pojednávající o „konkrétnu“, stala se výuka srozumitelná i pro děti.

Orbis pictus = svět v obrazech: nejprve vychází v latině, němčině, italštině a francouzštině a o 27 let později v češtině, angličtině a maďarštině. Tato kniha vychází z výše zmíněné knihy Brána jazyků otevřená. Obě knihy byly přeloženy do více než dvaceti

jazyků a byly využívány po celém světě. Uplatňuje v ní přelomovou zásadu Schola ludus – Škola hrou. Poprvé v učebnicích ilustrace.

Theatrum universitatis rerum (Divadlo světa): Komenský vysvětluje důležitost vzdělání.

Navržení krátké o obnovení škol v Království Českém: zde Komenský navrhl školské reformy.

Opera didactica omnia (Veškeré spisy): soubor 43 didaktických spisů.

Informatorium školy mateřské: rady matkám a chůvám, jak mají vychovávat a zároveň učit poznávat svět kolem sebe, děti od narození do šesti let věku.

Via lucis (Cesta světla): Zabývá se zde pansofií. Vládnout by měli mudrcové, aby zmizela nevědomost a byl tak nastolen konec válek.

Hloupě se chovají rodiče, kteří dítě nijak nepřipraví a pak ho zavedou k učiteli jako tele k řezníkovi nebo dobytče do stáda, ať si s ním poradí, jak chce. (Komenský, 2020 s.73)

Schola Pansophica (1650): navrhuje mimo jiné, aby žáci latinské školy alespoň jednu hodinu týdně četli současné noviny; zavedl tedy jako první média do výuky.

Analytická didaktika: analyticky, krok za krokem, vysvětleny základy pedagogické didaktiky. Komenský pečlivě dodržuje, aby jeden krok navazoval na druhý, aby své poučky dokazoval jednu z druhé. U nás vyšlo jedno vydání po válce v roce 1947 a nyní poslední v roce 2004.

Obrázek 3: Komenského mravoučné desatero

Zdroj: turistika.cz: Fulnek – Památník Jana Amose Komenského

1.2.2 PRINCIPY – ZÁSADY

Definice:

Kurelová uvádí, že rozdíl mezi principem a zásadou je v míře obecnosti, a že princip je nejobecnější zásadou (Kalhous, 2009), k čemuž Pospíšil dodává, že pedagogické principy jsou nejobecnější požadavky, normy, pravidla vyplývající ze zákonitosti výchovně vzdělávacího procesu a ovlivňují efektivitu vzdělávací činnosti.

Zásady vznikaly na základě zkušeností a jejich platnost je ověřena výchovně vzdělávací praxí. Některé jsou dokonce podloženy psychologickými či fyziologickými výzkumy. Přes zřejmou důležitost pedagogických zásad však nebyl pro ně ani pro jejich uspořádání ještě vytvořen všeobecně platný a uznávaný systém.

Avšak dodržování pedagogických zásad slouží v praktické rovině pedagogům mimo jiné k naplňování cílů předškolního vzdělávání. Pedagogické zásady, jakožto obecná doporučení, umocňují a zefektivňují výchovně vzdělávací působení pedagoga. Týkají se metod i forem výuky. Respektování zásad závisí na profesionalitě pedagoga. Vlčková se domnívá, že dobrý učitel, toužící po tom, aby jeho výchovně vzdělávací působení bylo

účinné a úspěšné, musí základní pedagogické zásady dobře znát, dodržovat a korigovat podle nich své myšlení a působení na žáky. (Vlčková, online).

Pedagogické zásady vycházejí z didaktiky, jsou její součástí. Kurelová definuje didaktické zásady takto: „... jsou obecné požadavky, které v souladu se základními zákonitostmi výuky a s výchovnými a vzdělávacími cíli určují její charakter. Vztahují se na všechny stránky výuky, to je na učitelovu vyučovací činnost, na formy výuky, metody výuky a na materiální didaktické prostředky, dále na poznávací činnost žáka, na učivo atd.“ (Kalhous, Obst, a kol., 2009, s. 268).

Z pohledu současnosti, jak uvádí Kurelová, na základě pedagogických zásad se stanovují didaktická pravidla. Jsou to pokyny pro vedení výuky, které konkrétně specifikují pedagogické zásady. V naší republice mezi nejčastěji prezentované pedagogické zásady patří: zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka, zásada vědeckosti, zásada individuálního přístupu k žákům, zásada spojení teorie s praxí, zásada uvědomělosti a aktivity, zásada názornosti, zásada soustavnosti a přiměřenosti. (Kalhous, 2009).

Mezi hlavní principy výuky podle Komenského patří tyto zásady:

Zásada názornosti, zásada systematičnosti a soustavnosti, zásada aktivity, zásada trvalosti a zásada přiměřenosti.

Zásada systematičnosti

Žáci lépe chápou a zapamatují si poznatky, které jsou logicky uspořádány. Učivo musí být uspořádáno podle didaktického systému tak, aby odpovídalo žakově věkově podmíněné zralosti. Nové poznatky musí logicky vyplývat z předchozích tak, aby byly propojeny a tvořily systém. Mělo by se hledět na žakovy předchozí znalosti, aby mohlo dojít k jejich navázání či doplnění. Na tomto systému dobří učitelé pracují celý život. „Soustavná práce učitele má rovněž pozitivní formativní účinek na žáka (pravidelnost v domácí přípravě, úprava sešitů, pomůcek...)“. (Kalhous, 2009).

Zásada uvědomělosti

Uvědomělost vyjadřuje žákovo porozumění smyslu svého učení a předmětu učení. Vztahuje se nejen na postoj žáka k učení, ale také na kvalitu získaných poznatků. Poté, co dojde k hlubokému pochopení poznatků, dokáže je aplikovat v praxi. Aby nastalo toto porozumění, měl by učitel jasně stanovit a vysvětlit cíle, dále motivovat žáky k učení, poskytnout jim zpětnou vazbu a umožnit promyšlení toho, co se učí. (Kalhous, 2009), (Vlčková, online)

Zásada postupnosti

Při vyučování se má postupovat od jednoduchého ke složitějšímu, od blízkého k vzdálenějšímu, od známého k neznámému, od konkrétního k abstraktnímu a obecného ke zvláštnímu apod. Pokud se tato zásada nerespektuje, nemůže dojít k dalšímu prohlubování učiva, jelikož není na čem budovat další vědomosti. (Kalhous, 2009).

Zásada názornosti – přímá žákova zkušenost.

Názorností se rozumí podporování abstraktní představy praktickým model (např. vizuální model). Je důležité, aby si žáci dokázali nové poznatky představit, a tím si je lépe zapamatovat. Pokud to jde, je nejlepší předvádět věci všem smyslům. Názor (nikoliv ve smyslu stanovisko!) může být zrakový, sluchový, čichový, chuťový, hmatový či pohybový. „Zanedbání zásady názornosti vede k verbálním, formálním, nejasným znalostem. Její přeceňování naopak může brzdit rozvoj abstraktního myšlení“ (Kalhous, 2009).

Názornost patří k nejstarším didaktickým zásadám řídil se v dílem Wolfganga Ratkeho z roku 1613. Vybízí učitele, aby v rámci výuky rozvíjel všechny základní komponenty osobnosti žáka. Z hlediska struktury osobnosti se jedná o oblasti poznávací, afektivní a psychomotorické. Z hlediska struktury lidské inteligence se jedná o sedm typů inteligence: jazykovou, matematicko-logickou, vizuální/prostorovou, hudební, interpersonální, intrapersonální a tělesnou/fyzickou. Z hlediska pedagogické jednoty složek výchovy se jedná o výchovu rozumovou, mravní, estetickou, pracovní a tělesnou. Podstatou učitelovy práce je vždy komplexnost. (Kalhous, 2009).

Zásada vědeckosti

Učitel by měl neustále sledovat změny ve vědeckých disciplínách. Žákům by měl vhodnými výukovými metodami předávat vědecké informace tak, aby jim porozuměl, a aniž by se informace dostala do konfliktu s původní vědeckou teorií.

Zásada trvalosti

Trvalostí se myslí osvojování učiva tak, aby byly osvojené trvale. Aby došlo k trvalému osvojení, musí být učivo procvičováno, aby došlo k pochopení. (Kalhous, 2009).

Zásada individuálního přístupu k žákům

Je důležité respektovat individuální znaky žáků, jejich zdravotní stav, rodinné zázemí, zájmy, vlastnosti, kulturní kontext, úroveň myšlení apod. Tyto znaky jsou pro efektivitu výuky významné. Proto by se měl učitel s těmito znaky u žáků seznámit a podle toho řídit jejich učení. Žákům by měly být poskytovány aktivity v zóně jejich nejbližšího vývoje. Učitelé vedou žáky k tomu, aby si stanovovali vzdělávací cíle, formulovali očekávání od vlastní práce a ve vazbě na tyto stanovené cíle a očekávání prováděli sebehodnocení a vrstevnické hodnocení. Důležitá je i podpora společného vzdělávání.

Výchovu zde rozdělil do čtyř stupňů po šesti letech:

- 1. do 6 let mateřská škola,*
- 2. do 12 let povinná školní docházka,*
- 3. do 18 let latinské školy, gymnázia,*
- 4. poté university.*

Toto byl jeden z prvních projektů systematizace školství a na svou dobu byl velmi pokrokový.

Didactica – tj. umění umělého vyučování.

Původně byla psána česky, vyšla latinsky. Stanovuje tu obecně platné vyučovací zásady:

Učit se musí od mládí. (KOMENSKÝ, Jan Amos. Didaktika velká [online]. Brno: Komenium, 1948 [cit. 2021-08-24]).

Zásadní myšlenkou vzdělávacího systému Jana Amose Komenského bylo, že „i to nejméně nadané dítě lze alespoň trochu vychovat“.

Komenský vytvořil typologii vyjadřující přirozené rozdíly mezi dětmi, které musí vychovatel respektovat. Děti dělí na:

- 1. bystré, dělají radost*
- 2. bystré, líné*
- 3. bystré, vzpurné*
- 4. s nedostatkem bystré mysli*
- 5. s nedostatkem bystré mysli, líné*
- 6. s nedostatkem bystré mysli, vzpurné*

Vhodným příkladem by dítěti měli být jeho vlastní rodiče. Při výuce by měla být dodržena zásada názornosti, která umožní přímou žákovu zkušenost a tím snazší zapamatování učiva. Získané poznatky by se pak měly děti naučit využívat v praxi. Látka by na sebe měla navazovat, a to nejen v rámci jednoho předmětu, ale i vzhledem k ostatním. Učitel by také měl vycházet z věkových a individuálních schopností dítěte a soustavně s nimi učivo opakovat.

Komenský odmítal tělesné tresty za neznalost vyučované látky, v určitých případech je ale připouštěl za porušení kázně, která zůstávala na prvním místě. K udržení pozornosti dítěte se podle jeho učení mělo docílit pestřejší skladbou výuky a zajímavým přístupem k výkladu. Učitel měl děti dovést ke třem základním cílům:

- 1. vzděláním ve vědách, uměních a řemeslech se naučit poznat sám sebe a okolní svět*
- 2. výchovou mravní dospět k sebekázi*
- 3. povznést se k Bohu výchovou náboženskou*

Revoluční změny Komenský kázal nejen ve výuce, ale i v samotné školní organizaci. Poprvé definoval pojem školní rok, školní prázdniny a školní týden. Doma by se výchově měli věnovat rodiče, a to od narození do šesti let dítěte. Následovala školní docházka do obecné školy, kde se učí číst, psát, počítat, náboženství, zpěv, ruční práce a reálie (učení o přírodě a společnosti).

Škola je společná pro chlapce i dívky do dvanácti let a vyučování probíhá dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Mládež od 12 roku života do 18 let pak navštěvuje školu latinskou, která doplní vzdělání o sedmero svobodných učen (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a múzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematiku a jazyky. Od 18 do 24 let slouží ke vzdělávání akademie, tedy vysoká škola, kde by se studovalo bohosloví, práva nebo medicína.

Po ukončení vzdělávání by měl člověk cestovat, aby si rozšířil obzory. Jan Amos Komenský zároveň zdůrazňoval, že vzdělávání v podstatě nikdy nekončí, ale že je třeba se mu celoživotně věnovat.

<https://archiv.radio.cz/cz/static/jan-amos-komensky/pedagogika>

Obrázek 4: Dobová škola ve skanzenu Zubrnice

Zdroj: <http://www.zubrnice.cz/skola.php>

Obrázek 5: J. H. Pestalozzi

[/www.myartprints.cz/a/schoener-georg-friedrich/portret-johann-heinrich](http://www.myartprints.cz/a/schoener-georg-friedrich/portret-johann-heinrich).

1.3 J. H. PESTALOZZI A JEHO ODKAZ

1.3.1 ŽIVOT A DÍLO

J. H. Pestalozzi

Johann Heinrich Pestalozzi je významný švýcarský pedagogický a sociální reformátor, filantrop, politik a filozof. Společně s J. A. Komenským je považován za zakladatele novodobé obecné školy.

Narodil se 12. ledna 1746 v Curychu. Jeho otec chirurg, pocházel z rodiny italských přistěhovalců. Když mu bylo pět let otec mu zemřel. Ve skromných poměrech vyrůstal s matkou a služebnou. Při častých návštěvách svého dědečka kněze na nedalekém venkově byl svědkem bídy a zaostalosti lidí, kteří pracovali 14 hodin denně v těžkých podmínkách místní přádelny.

To ovlivnilo jeho budoucí sociální postoje. Studoval teologii a práva, ale studii zanechal a nestal se tak knězem, jak si přála jeho matka. V latinské škole v karolínském kolegiu se zásluhou svého učitele J. J. Bodmera seznamuje s dílem J. J. Rousseaua, které ho velice osloví. J.J. Bodmer poté zakládá politické hnutí mládeže, kde se seznamuje Pestalozzi se svou o osm let starší ženou Annou Schulhezsovou. Získává místo zemědělského praktikanta.

V roce 1768–1769 Pestalozzi kupuje se svou ženou za pomoci přátel a Aniny rodiny na úvěr statek inspirován přírodovědcem Gessnerem a spisem lékaře Hirzela Hospodářství sedláka, který líčí vzdělaného sedláka na vzorném hospodářství, který vede své děti k účasti na denní práci. Z deníku jeho ženy se dovídáme, že Pestalozzi pracuje pilně, ale postupuje bez plánu a nevede přesné účetnictví. Narodí se jim syn Jakub 1771 se stěhují do Neuhofu. I v následujícím roce je vinou neúrody v celé Evropě hlad a jim hrozí bankrot. Pestalozzi proto kupuje bavlnu Anna učí čeled' příst a zároveň i číst a psát.

Na dveře statku v Neuhofu nikdy neodmítají klepající žebravé děti, které tam přebývají i několik dní a všichni společně jí u stolu i když mají sami málo. 1774 přeměňuje své hospodářství na ústav pro výchovu čtyřiceti chudých dětí, učí je číst, psát, počítat, tkát, práci na poli a na zahradě společně s Annou se jim snaží vytvořit rodinné prostředí. O tři roky později žádá spisem Prosba přátelům a příznivcům lidstva o podporu Neuhofu.

Roku 1779 musí ústav pro nedostatek financí uzavřít. Roku 1780 vydává spis Poustevníkova večerní hodinka a následují knihy Lienhard a Gertruda. Za svobodomyšlné názory a odpor proti tyranii je roku 1792 jmenován čestným občanem Francouzské republiky. 1798 je pověřen řízením výchovy osiřelých a žebravých dětí ve Stanzu – ústav je ještě téhož roku zavřen a přeměněn ve vojenskou nemocnici. 1800 přechází jako učitel do elementární školy v Burgdorfu a následně vede učitelské semináře, ve škole se neprojektuje žádné přesné rozvržení učiva ani tříd. Žáci pracují podle svého nadání i zájmu, škola získává světový věhlas, vydává memorandum o učební metodě: Die Methode, dále pak Návod jak slabikovat a číst a knihu Jak Gertruda učí své děti. Pak odchází do Munchenbuchsee a poté do Yverdonu, kde vybuduje výchovný ústav pro děti ze zámožných rodin, který zahrnuje i střední školu a učitelský seminář. Probíhala

tam výuka se dějepisu, francouzštiny, latiny, němčiny, přírodovědy a řečtiny. Po vyučování sport a hry.

Roku 1815 mu umírá manželka. 1818 z peněz za své vydané knihy zakládá ústav pro chudé děti v Clindy a po roce ho spojuje s ústavem v Yverdonu. 1825 odchází do Neuhoftu zde píše Labutí píseň a 17. února 1827 umírá v Bruggu. Pestalozziho obětavost, s kterou se věnoval dětem z nejhudších vrstev, byla obdivuhodná. Vystihuje ji nápis na jeho náhrobku: „Člověk, křesťan, občan. Vše pro jiné, nic pro sebe.“

Pestalozzi zastává názor, že správná výchova dokáže zbavit společnost sociálního zla, které je ve společnosti přítomné. Když budou jedinci dobře vychovaní, bude celá společnost napravena.

1.3.2 PRINCIPY – ZÁSADY

Nejdůležitější u člověka je výchova, má probíhat od nejútlejšího věku a dítě ve výuce nepřetěžovat. Demokratické vzdělání pro všechny děti, Mezi další Pestalozziho zásady patří **nesobecky sloužit lidem**, **princip soustavnosti**, nově **princip výchovného vyučování** jako požadavek stálého spojování vzdělávání s mravní výchovou jedince, také **systematičnost a názornost** ve výuce a tím se vrací k principu, který byl jedním ze základů didaktiky Komenského. Zde uvádí své tři proslulé „elementární body“ rozumového vzdělání: číslo, formu (prostorovou), a řeč, spolu se zdůrazněním principu názornosti i výchovy náboženské a mravní“

Považuje knihy za velmi důležité, a dokonce důležitější než osobnost vychovatele. Má-li vychovatel k dispozici správnou knihu, bude vždy schopen dítě správně a dobře vychovávat. Pestalozzi proto sám napsal knihu, ve které radí matkám, které jsou přirozenými vychovatelkami dítěte, jak dobře vychovávat. Při dodržování těchto zásad bude výchova vždy správná. Pestalozziho koncepce se však pod vlivem Rousseauovým soustřeďuje i na lidské city, nikoli jen na prosazování rozumu. V Pestalozziho výchově vidíme snahu o propojení svobody a poslušnosti o nalezení kompromisu mezi oběma stanovisky.

Volnost řízená moudrostí vede k otevřenému zraku a sluchu.

PESTALOZZI. 1968. s. 55.

Každé potlačování volnosti vkládá do srdce dětí odpor, avšak bez poslušnosti není možná žádná výchova.

Tamtéž, s. 54–55.

V Pestalozziho životě vidíme altruistické sebeobětování, úsilí o sociální reformu, neúnavnou snahu o zlepšení života těch nejchudších a nejohroženějších dětí a naplňování požadavku humanity, které u Rousseaua zůstaly spíše v oblasti slovní deklaráce.
ŠTVERÁK, Vladimír. Stručné dějiny pedagogiky. Praha: SPN, 1983. s. 152.

Od počátku měl snahu o industriální výchovu, děti by měly získat dovednosti pro své budoucí povolání, aby se mohly v později samostatně žít, a tak by v budoucnu ze světa měla zmizet chudoba.

Díla

Jeho literární odkaz zahrnuje v konečném nákladu 45 svazků. Jako stěžejní knihy v jeho edukační činnosti můžeme označit díla Jak Gertruda učí své děti, Večerní hodina, Linhart a Gertruda a Kniha pro matky.

Agis 1766

Deník o výchově svého syna 1774

Prosba k přátelům a příznivcům lidstva 1777

Večer poustevníkův. (Abendstunde eines Einsiedlers).1870 Několik krátkých aforismů.

Linhart a Gertruda (Lienhard und Gertrud, 1781-1787). Pedagogickým román, který má čtyři části a jeho děj je nenáročný. Nejúspěšnější román.

Ano nebo ne (pojednání o svém stanovisku k Francouzské revoluci) 1793

Figury k mému slabikáři, nebo východiskům mého myšlení. 1797

Moje bádání o běhu přírody ve vývoji lidského rodu. (Věnuje se filozofickým a antropologickým otázkám)

Večerní hodina jednoho obyvatele 1780

Christoph a Elsa 1782

Legislativa a vražda dětí (1783)

Ano nebo ne? (1793)

Pátrání po chodu přírody ve vývoji lidského pokolení (1797)

Metoda (memorandum o učební metodě) (1800)

Návod, jak učit slabikovat a číst. (1801)

1801 **Jak Gertruda vyučuje své děti, aneb pokus o poskytnutí návodu matkám, jak by měly samy vyučovat své děti (Wie Gertrud ihre Kinder lehrt, ein Versuch den Müttern Anleitung zu geben, ihre Kinder selbst zu unterrichten).** Formou dopisů z Neuhofu příteli popisuje svou teorii elementární výuky.

Abeceda názoru, Kniha matek a Názorné vyučování, vypracoval se svými žáky. Staly se základem pro výuku základního učiva. (1803–1804)

Přirozený učitel o výchově dětí předškolního věku.

Na nevinnost, vážnost a šlechtnost mé doby a mé vlasti (1815)

Labutí píseň (Der Schwanengesang). Shrnuté názory na elementární výchovu.

2 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PROCES VE TŘÍDĚ S VYSOKÝM PODÍLEM DĚTÍ Z VYLOUČENÉ LOKALITY

2.1 KURIKULUM

Kurikulum: „Anglicky curriculum. Rozlišují se tři základní významy pojmu: 1. Vzdělávací program, projekt, plán; 2. Průběh studia a jeho obsah; 3. Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech vztahujících se ke škole. Tento pojem nebyl v české pedagogice před rokem 1989 používán. Jeho zavedení a příslušná teorie má význam pro komplexní řešení cílů, obsahu, metod, způsobů organizace a hodnocení školního vzdělávání.“ (Průcha, 2009, s. 136).

Kurikulum, jako vzdělávací plán, zahrnuje cíle, obsah, prostředky a podmínky vzdělávání. V ČR bylo zavedeno tzv. dvoustupňové kurikulum, a to státní a školní. Na úrovni státu je to Národní program vzdělávání a RVP pro jednotlivé stupně škol. Na úrovni školní jsou to ŠVP a TVP. Jak uvádí Svobodová: „*Vzdělávání formulované v RVP a ŠVP (plánované kurikulum) je realizováno v konkrétním prostředí škol a tříd (realizované kurikulum) a pomáhá vzdělávaným dosáhnout určitých výsledků (dosažené kurikulum).*“ (Svobodová, 2009, s. 31).

„Bílá kniha“

„*Bílá kniha*“ je dokument, který nastiňuje program vzdělávání v ČR do roku 2010. Dne 7. dubna 1999 usnesením vlády ČR č. 277 vznikl program rozvoje vzdělávání v ČR. Cílem bylo zajistit rozvoj školství a vzdělávacích institucí pomocí dlouhodobých a střednědobých záměrů v podobě závazného dokumentu „*Bílá kniha*“. Jedná se o otevřený dokument, který je průběžně zkoumán a analyzován. Konečná podoba „*Bílé knihy*“ byla projednána a schválena na zasedání vlády ČR 7. února 2001. (Svobodová, 2010).

Školský zákon

561/2004 Sb. ZÁKON ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) **ve znění účinném od 1. 1. 2017**

do 31. 8. 2017 Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky: **ČÁST PRVNÍ**
OBEČNÁ USTANOVENÍ

§ 1

Předmět úpravy Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.

§ 2

Zásady a cíle vzdělávání

(1) Vzdělávání je založeno na zásadách

a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,

b) zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,

c) vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,

d) bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,

e) svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání, f) zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,

g) **hodnocení výsledků** vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,

h) **možnosti každého** vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

(2) **Obecnými cíli** vzdělávání jsou zejména

a) **rozvoj osobnosti člověka**, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,

b) **získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání**,

c) **pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost**,

d) **pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti**,

e) **utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého**,

f) **poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku**,

g) **získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví**.

(3) **Vzdělávání poskytované podle tohoto zákona je veřejnou službou.**

<https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Vzdělávání ve škole probíhá podle Školního vzdělávacího programu Základní školy Trmice s motivačním názvem „Škola pro každého“, který byl pedagogickým sborem vypracován v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání

(RVP ZV: č. j. 31 504/2004-22, ve znění pozdějších úprav). Podle tohoto vzdělávacího dokumentu probíhá od 01. 09. 2011 výuka ve všech ročnících 1. i 2. stupně.

<https://www.zstrmice.cz/upload/files/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-2020>.

2.2 CHARAKTERISTIKA VÝCHOVNÉHO PROCESU VE VYLOUČENÉ LOKALITĚ

Vyloučenou lokalitu charakterizuje především chudoba, nevyhovující kvalita bydlení, vysoká míra nezaměstnanosti, nízká úroveň vzdělání, špatné hygienické podmínky a také rizikové chování jejich obyvatel, které zahrnuje kriminalitu, gamblersství, alkoholismus, prostituci, užívání omamných látek a záškoláctví a také vysoká závislost na sociálních dávkách.

Jako sociálně vyloučená lokalita je označováno místo, kde se soustřeďují lidé, poznamenání exkluzí neboli sociálním vyloučením. Takovým prostorem může být městská čtvrť, ulice, dům či skupina domů nebo oddělená osada. Majoritní společnost zpravidla takové místo vnímá negativně a spojuje jej s označením „ghetto“, „špatná adresa“ či „problémové místo“.

Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR: Sociálně vyloučená lokalita [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, odbor realizace programů ESF [cit. 2018-10-23].

V roce 2015 realizovala společnost GAC spol. s r. o. výzkum pro Ministerstvo práce a sociálních věcí (viz Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR), v rámci kterého byla zpracována aktuální mapa sociálně vyloučených lokalit v České republice. „Počet lidí žijících v sociálním vyloučení se zvyšuje i proto, že se v této situaci rodí a vyrůstá další generace dětí“, uvádí v rozhovoru pro Revue pro sociální politiku a výzkum hlavní autor analýzy sociolog Karel Čada. Jedním z klíčových problémů je vzdělávací systém, kterému se dlouhodobě nedaří prolomit past sociálního původu v sociálním vyloučení. „Současná generace sociálně vyloučených mladých rodičů, vyrůstající po roce 1989, dosáhla o něco horší vzdělanostní úrovně než jejich otcové a matky“, zamýšlí se Karel Čada nad dalšími souvislostmi sociální exkluze v Česku.

<https://socialnipolitika.eu/2017/08/karel-cada-pojem-socialne-vyloucena-lokalita-je-stigmatizujici/>

Obrázek 6: Výskyt sociálně vyloučených lokalit dle krajů

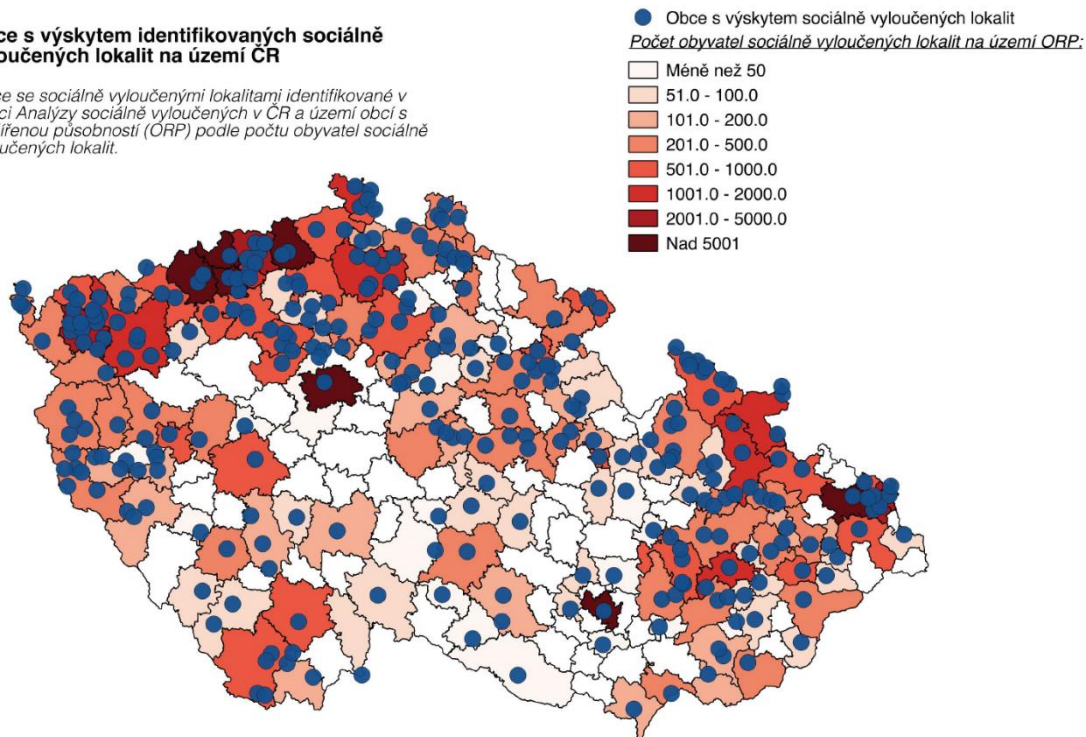
<https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index9ba9.html?page=3>

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR

Obrázek 7: Obce s výskytem vyloučených lokalit

Obce s výskytem identifikovaných sociálně vyloučených lokalit na území ČR

Obce se sociálně vyloučenými lokalitami identifikované v rámci Analýzy sociálně vyloučených v ČR a území obcí s rozšířenou působností (ORP) podle počtu obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Zdroj: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/791224/Anal%C3%BDza+soci%C3%A1ln%C4%9B+vylou%C4%8Den%C3%BDch+lokalit+v+%C4%8CR/65125f3c-3cd9-4591-882b-fd3935458464>

PRAKTICKÁ ČÁST

3 ŠKOLA TRMICE

Cílem praktické části bylo ukázat využití zásad J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho v současném výchovně vzdělávacím procesu na Základní Škole v Trmicích.

Česko sice oficiálně deklaruje, že se mají společně vzdělávat všechny děti, reálně ale u nás existuje 140 škol, kam chodí většina, nebo dokonce sto procent Romů. K podobnému osudu mířila i základní škola v Trmicích u Ústí nad Labem, která sídlí v sousedství vyloučené lokality. Dnes je z ní vyhledávaná škola, jejíž žáci zlepšují krajské vzdělávací statistiky. To, co dělá rozdíl, je víra v potenciál dětí. Na romských školách se často rezignuje na věci, které by byly možné. <https://eduzin.cz>

https://eduzin.cz/wp/2021/10/04/dzungli-pred-tabuli-nemame-rika-reditelka-skoly-ve-vyloucene-lokalite-tamni-zaci-zlepsuji-krajske-vzdelavaci-statistiky/?fbclid=IwAR2uvkaBaUuSnDJiTTww743RDfgaUSzsdYSmSFbZKISd2HcYs_XYh96lx4

„Nemůžeme chtít, aby se děti přizpůsobovaly škole, ale škola se musí umět přizpůsobit svým dětem a musí se o ně umět postarat. Pestrá škola, kde jsou žáci většinou i žáci s nejrůznějšími handicap, je pro vzdělávání dětí nejlepší“, vysvětluje ředitelka, jejíž vzdělávací filozofii je hledat cesty nikoliv překážky. Za svůj přístup a výsledky byla Marie Gottfriedová oceněná v roce 2015 cenou Alice Garrigue Masarykové. Rovněž získala ocenění ve třetím ročníku celostátní ankety Ředitel roku 2020/21 Trmická základní škola získala v roce 2015 ocenění Roma Spirit udělované těm, kteří se aktivně zasazují o zlepšení životních podmínek Romů.

<https://www.msmt.cz/>

Na stěně školy proto visí motivační citát Stephena Hawkinga „Dívejte se nahoru na hvězdy, a ne dolů na nohy“

3.1 O ŠKOLE TRMICE

Obrázek 8: ZŠ Trmice

Zdroj: www.zstrmice.cz

Základní škola v Trmicích byla vybrána pro svou jedinečnost, mezi ostatními školami ve vyloučených lokalitách.

Byla postavena v letech 1923-1924 architektem Františkem Albertem Librou. Od roku 1927 slouží svému účelu.

Zřizovatelem školy je město Trmice. Je Fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a referenční školou Ministerstva školství ČR, mládeže a tělovýchovy. Škola má právní subjektivitu a hospodaří jako příspěvková organizace.

Škola je situována nedaleko centra města Ústí nad Labem. Budova školy má dvě křídla vzájemně propojená tělocvičnou. Je obklopena poměrně rozlehlou zahradou.

Školu navštěvují převážně děti z Trmic a okolí.

Nemalé procento žáků tvoří žáci romské národnosti, což je dáno charakterem regionu a skladbou obyvatelstva města Trmice; přesnější vyčíslení počtu romských žáků je však problematické vzhledem ke způsobu získávání dat.

Škola vzdělává vyšší procento, zhruba třetinu žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, kterým je věnována maximální podpora. Základní školu v Trmicích navštěvují také žáci s tělesným a mentálním postižením, i žáci s poruchami učení a chování, zhruba 50 z nich má speciální vzdělávací potřeby i když by nárok měla spousta dalších dětí, diagnózu oficiálně nemá. Školu také pravidelně navštěvuje zhruba deset až patnáct dětí cizích státních příslušníků, kteří se potýkají s jazykovou bariérou. Škole se daří úspěšně naplňovat filozofii inkluzivního vzdělávání. Vzdělávací nabídka vychází z aktuálních potřeb školy, kdy jsou disponibilní hodiny využity k posílení hlavních předmětů kurikula a k nabídce volitelných předmětů, které umožňují profilaci absolventa. Dlouhodobou profilací školy je podpora žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, posilování individualizované výuky a snaha rozvíjet osobnost každého žáka pro jeho uplatnění v běžném životě. Nejen žáci, ale i pedagogové se řídí desaterem školy. Ve škole rozvíjí svůj talent děti s různým nadáním bez ohledu na jejich sociální zázemí, nebo zdravotní postižení. Všichni tak mohou zažít školní úspěchy.

I když je, že ZŠ Trmice středně velká škola, je jejím významným rysem a pozitivem důraz na rodinné prostředí, kde se žáci jednotlivých ročníků mezi sebou znají, společně se účastní řady akcí a dobře mezi sebou spolupracují. Ve škole se mohou vzdělávat děti od přípravného ročníku až po devátou třídu. Bylo zjištěno, že kapacita školy je 350 žáků, nyní školu navštěvuje 320 dětí v 17 kmenových třídách (každá třída je vybavena učitelským notebookem a dataprojektorem) a 2 odborných učebnách (počítačová učebna a učebna hudební výchovy). Ve škole je 12 interaktivních tabulí. Škola je vybavena audiovizuální technikou (videokamery, digitální fotoaparáty, zvuková aparatura). Nadstandardní vybavení hudebními nástroji je v hudebně, kde má zkušebnu také školní orchestr.

Učitelé i žáci mají k dispozici několik sad tabletů. Žáci mohou k práci i rekreaci využívat také několik počítačových hnízd v prostorách školy. Kmenové učebny ročníků na 2. stupni jsou zároveň učebnami s odborným charakterem (učebna českého jazyka, anglického jazyka, matematiky a fyziky, přírodopisu a chemie, zeměpisu, dějepisu –

čemuž odpovídá materiální vybavení tříd. Součástí školy je keramická dílna, knihovna a nechybí divadelní sál. Škola poskytuje žákům základní vzdělání od 1. až 9 ročníku. Ve škole je přípravný ročník s maximální kapacitou 15 žáků (kapacita je každoročně naplněna), který má dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí po stránce vědomostí i návyků v budoucnu usnadnit zvládnutí školní docházky. Součástí školy je školní družina, s dvěma odděleními o celkové kapacitě 50 žáků (kapacita je každoročně naplněna. Mimo objekt školy zhruba 300 metrů se nachází školní jídelna o celkové kapacitě 200 jídel. Stravuje se zde přibližně 130 strávníků. Škola dále využívá sportovní hřiště, které je stejně jako budova školní jídelny v majetku města Trmice. V budově školy jsou dvě tělocvičny. Velká tělocvična je využívána spíše k výuce sportovních her, v malé tělocvičně probíhá hlavně výuka základní, sportovní a rytmické gymnastiky. Mimo areál školy je využíváno travnaté a škvárové hřiště. V rámci předmětu Tělesná výchova je také fakultativně zařazena výuka bruslení, lyžování, plavání, turistiky, cykloturistiky a pobytů v přírodě. Dále fakultativně probíhají školní i mezi školní sportovní soutěže. Na školní zahradě, která má rozlohu zhruba rozlohu 1 hektar a kde se nachází několik herních prvků žáci aktivně tráví přestávky, probíhají zde také vzdělávací, zábavné a sportovní projekty a aktivity pro žáky školy (i jejich rodiče). V těsné blízkosti školy se nachází areál sportovního klubu, který škola rovněž využívá při výuce tělesné výchovy.

Žáci mohou k práci i rekreaci využívat také několik počítačových hnízd v prostorách školy. Další tablety a mnoho nejrůznějších pomůcek je k dispozici pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Kromě standardního vybavení počítačové učebny je celá škola vybavena jak drátovými rozvody, tak kompletně pokryta wifí signálem s připojením k internetu a poměrně dobře vybavena kvalitní audiovizuální technikou (videokamery, digitální fotoaparáty, zvuková aparatura). Nadstandardní vybavení pak je v hudebně, kde má zkušebnu také školní orchestr. Vybavení hudebními nástroji využívá rovněž školní projekt Odpolední hudební škola na podporu hudebního vzdělávání.

Aby každé dítě mělo možnost vyniknout a mělo kde trávit odpolední čas, nabízí škola na dvacet kroužků. Cílem profilace je rozvoj klíčových kompetencí žáků a zohlednění jejich zájmů, talentů a preferencí.

Hlavní zaměření školy spočívá v hudbě tanci a sportu. Žáci mohou hrát ve školním orchestru Trmikousek, v divadelním souboru Balanc a v tanečním uskupení DanceTr. Co

školu posouvá v před je především dobrá spolupráce s rodinami. Jakmile se u dítěte objeví den absence jede školní asistentka romské národnosti na kontrolu do rodiny, je sice empatická, ale i velmi důrazná. Pro chod školy je nepostradatelná. V tomto prostředí jsou pro všechny důležité tripartitní schůzky. Schází se každé pololetí po celý měsíc ve večerních hodinách: rodiče, učitel i žák. Paní učitelka říká: sešli jsme se „Petře“ všichni kvůli tobě, dítě si uvědomuje svou důležitost. Začíná se vždy pochvalou postupně dojde na známky dítěte, ke kterým se žák vyjádří, a nakonec mají slovo rodiče. Úspěšná je spolupráce s rodiči, dříve rodiče na hromadné schůzky nechodili, nechtěli řešit své problémy před ostatními rodiči. Schůzky jsou sice časově náročnější, ale všem vyhovují. Škola realizuje Klub rodičů, různé besedy a řadu sportovních aktivit.

Díky pořádání koncertů školního orchestru a divadelních vystoupení přispívá k podpoře kulturního a společenského života ve městě. Zapojuje tak místní komunitu do své činnosti a stává s tak školou komunitní. Prostřednictvím žakovské rady se na činnosti školy podílejí i žáci. Škola také spolupracuje s romským spolkem Romano Jasnica, jehož zaměstnanci jsou rovněž v kontaktu s rodinami. Na škole je vyučována matematika v souladu s plánem profesora Hejného. Nejde o klasické systematické biflování, ale o složitý a promyšlený učební proces, díky kterému žáci matematiku skutečně hloubkově pochopí. Z tohoto důvodu je nutné, aby i sami učitelé porozuměli zákonitostem matematiky do hloubky a celoživotně se vzdělávali. Děti zde také hrají divadlo. V předmětu Svět práce si v praxi zkouší šestáci konstruování desingu. Na začátku roku si promyslí, co budou vyrábět a z jakého materiálu a pak krok po krůčku s vedením učitele danou věc tvoří. Předměty, které se v jiných školách učí až na druhém stupni, zde děti hravě zvládají od první třídy, předmět je tak provází po celou školní docházku, jedná se například o vaření, informatiku. Důležitou součástí výuky je rovněž pracovní činnost v dílnách. Znalosti dětí na zdejší škole nejsou ničím výjimečné, ale všichni se snaží. Hodina probíhá v pozitivním duchu.

Ve školním roce 2020/2021 prospělo 100 % žáků, 40 % žáků prospělo s vyznamenáním. Při hodnocení výsledků vzdělávání je zohledňován rozvoj klíčových kompetencí žáků. V posledních třech letech nedošlo ve škole k opakování ročníku. Zkušenosti školy ukázaly, že výsledky opakujícího žáka se nejen nezlepšily, ale naopak došlo k narušení skupinové koheze a vztahů v nové třídě, do které byl zařazen. Využívané školní vzdělávací strategie

se pozitivně odrážejí v úspěšnosti žáků, kteří následně bez problémů zvládají přechod na vybrané střední školy.

<https://portal.csicr.cz/School/600085490>

Učitel mluví klidným hlasem, špatné odpovědi přechází, kdežto nezapomene ocenit žádnou, která se aspoň přibližuje pravdě. Protože výuka nebývá nikdy jednotvárná pořádá škola sobotní výlety do přírody například v rámci dějepisu výstup na horu Říp a výlet do Historyparku Ledčice, kde si děti vyzkoušely, jaké je to být archeologem, jak se žilo v pravěku a jak ulovit něco k jídlu. Dále také výlety do Obory Mstišov, kde poznávají lesní zvířata a ptactvo Botanické zahrady, vyzkouší si jaké je to být v pralese, v rámci literatury navštěvují se divadla (Romeo a Julie, Praha divadlo Gong), kina, muzea, hrady a zámky, koncerty, nebo naopak hudebníci navštěvují školu. Před školou jsou na památku obětí holocaustu vysázeny krokusy, aby si tak děti každoročně připomněly tuto tragédii. Aby žáci nebyli pouze pasivní posluchači využívají učitelé filozofické otázky a podporují tak děti k samostatnému myšlení a zdravému sebevědomí. Metodou filozofie pro děti využívají přirozené zvědavosti dětí ke zkoumání etických či filozofických otázek. Například „Jak vypadá duše?“

Škola se zapojuje do mnoha projektů například v rámci projektu Česko vesluje získala do tělocvičny dva nové veslařské trenažery. Zvoněním práce ve škole učitelům nekončí, kromě odpoledních kroužků a sobotních výletů se zapojují i do spaní ve škole s vařením, nebo do sobotního bazárku před školou, kde mohou bezplatně žáci a jejich rodiče prodávat oblečení, hračky, obuv, knihy a sportovní potřeby. Jedna z tříd přes sbírku Člověk v tísní vybrala peníze na zakoupení ovečky pro Africkou rodinu, jako památku dostali do třídy ovečku plyšovou, kterou pojmenovali svahilsky Mzungu. Děti se tak učí pomáhat. V rámci preventivního programu „Vzpouza úrazům“ školu navštívili vozíčkáři, kteří dětem vyprávěli, jak se jim stal úraz. Žáci navštěvují truhlárnu, kde získávají dovednosti pod dohledem pana mistra. Při pobytu na farmě, než se svezou na koni si vyzkouší práci s lopatou i kolečkem. Každoročně se zapojují do akce Uklidme Česko. Škola pořádá pravidelně oblíbený masopust. Na rozloučení s devátáky se pořádá každoročně ples, kde si odcházející ročník nachystá nějaké představení. V zimě lyžařské výcviky a v létě vodácký tábor. Děti ve školním parlamentu rozhodují o aktivitách ve škole a akcích školy. Žáci školy vydávají školní časopis s názvem Trhák, i když je časopis

naučný, je napsán zábavnou formou. V daném měsíci si tak připomenou zajímavosti z celého světa z oblasti historie, sportu, přírody, vesmíru, nechybí recepty ze školní kuchyně ani komiks. Děti si ho mohou stáhnout na internetu.

Překážky mezi učiteli, dětmi a jejich rodiči se tady stírají. Základní škola ve vyloučené lokalitě na severu Čech si za to získala uznání. Ačkoliv velká část jejích žáků žije v chudobě či nepodnětném prostředí, trmická základka zlepšuje krajské statistiky vzdělávacích výsledků. A děti do ní chtějí chodit i s horečkou. <https://eduzin.cz>

https://zpravy.aktualne.cz/domaci/do-skoly-se-jit-musi-i-kdyz-jsou-rodice-na-flamuvtrmicich/r~4ccf8fe424d111ebb408ac1f6b220ee8/?fbclid=IwAR2xJI52klZjrusTZ40lcir d6Dzg_tR3yMjzBOq-ss5Vs5qIquGkDEbFi9U

„Skutečně si myslím, že když se s různorodostí a odlišností dětí dobře pracuje, je to velké obohacení pro všechny děti. U nás se opakovaně ukazuje, že v přirozeně rozvrstvené třídě, kde jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami i nadané děti, se dá z této dynamiky úžasně těžit. Získat mohou všichni. Navzájem si pomáhají, učí se spolupráci a respektu a mnoha dalším důležitým životním dovednostem,“ popisuje Marie Gottfriedová více jak dvanáctiletou zkušenost s inkluzí v praxi.

<https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/spolecne-vzdelavani-je-prirozena-vec-m-gottfriedova?fbclid=IwAR07c>

Ředitelka školu řídí demokratickým a participativním stylem řízení a stěžejní je především otevřená komunikace se všemi účastníky vzdělávacího procesu, která zajišťuje bezproblémový přenos informací. Zaměstnanci mají mezi sebou vstřícný a empatický vztah, dobré prosociální vztahy mezi všemi účastníky vzdělávání a zájem o žáky pozitivně ovlivňují proces vzdělávání. Vše je systematicky plánované.

Škola získala řadu ocenění. Pyšní se Cenou Roma Spirit. Velvyslanectví USA udělilo ředitelce školy, paní Marii Gottfriedové, cenu Alice Garrigue Masarykové. Školu v navštívilo několik ministrů českých vlád velvyslanci USA, Velké Británie a Norska. V roce 2021 zvítězila Marie Gottfriedová v anketě Ředitelka roku.

Spolupracující organizace:

CKP Demosthenes

Nadace OSF Praha

Liga komunitních škol

Člověk v tísni

3.2 CÍL ŠETŘENÍ

Cílem šetření je komparace zásad Komenského a Pestalozziho na základní škole Trmice ve vyloučené lokalitě v Severních Čechách. Snaha o nalezení shody či rozporu se prolíná celým výzkumným šetřením.

3.3 KOMPARACE VYBRANÝCH ZÁSAD J. A. KOMENSKÉHO NA ZŠ TRMICE

Esenciální myšlenkou vzdělávacího systému Jana Ámose Komenského je, že „i to nejméně nadané dítě lze alespoň trochu vychovat“.

Proto vytvořil typologii popisující šest typů osobností dětí, které je nutné při výchově respektovat. Jedná se o:

- 1. bystré, dělají radost*
- 2. bystré, líné*
- 3. bystré, vzpurné*
- 4. s nedostatkem bystré mysli*
- 5. s nedostatkem bystré mysli, líné*
- 6. s nedostatkem bystré mysli, vzpurné*

Kladl důraz také na tzv. zásadu názornosti, tedy nejen poslouchání, ale také zažití dané látky žákem a následné využití vytvořené zkušenosti v praxi. Kromě toho prosazoval, že na sebe látka musí navazovat, a to nejen v rámci jednoho předmětu, ale i napříč předměty. Vyučující by měl také brát v úvahu věkové a individuální schopnosti dítěte a učivo s nimi organizovaně opakovat.

Komenský zamítal užívání tělesných trestů za neznalost probírané látky, ale toleroval je při neukázněném chování, neboť kázeň považoval za nezbytnou. Dle jeho učení by se mělo zajímavou a pestrou výukou předejít neudržení pozornosti dítětem a úkolem učitele by mělo být dovést žáka k následujícím cílům:

- 1. vzděláním ve vědách, uměních a řemeslech se naučit poznat sám sebe a okolní svět*
- 2. výchovou mravní dospět k sebekázi*
- 3. povznést se k Bohu výchovou náboženskou*

Revoluční změny Komenský kázal nejen ve výuce, ale i v samotné školní organizaci. Poprvé definoval pojem školní rok, školní prázdniny a školní týden. Doma by se výchově měli věnovat rodiče, a to od narození do šesti let dítěte. Následovala školní docházka do obecné školy, kde se učí číst, psát, počítat, náboženství, zpěv, ruční práce a reálie (učení o přírodě a společnosti). Škola je společná pro chlapce i dívky do dvanácti let a vyučování probíhá dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Mládež od 12 roku života do 18 let pak navštěvuje školu latinskou, která doplní vzdělání o sedmero svobodných učení (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a múzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematiku a jazyky. Od 18 do 24 let slouží ke vzdělávání akademie, tedy vysoká škola, kde by se studovalo bohosloví, práva nebo medicína. Po ukončení vzdělávání by měl člověk cestovat, aby si rozšířil obzory. Jan Amos Komenský zároveň zdůrazňoval, že vzdělávání v podstatě nikdy nekončí, ale že je třeba se mu celoživotně věnovat.“ Zastával názor, že se učit musí od mládí. Chtěl, aby žák byl současně i učitel. Vyučování by mělo být zábavné, začínat se má od jednoduchého po složité, vše se zobrazit názorně a převádět do praxe a látku pro lepší zapamatování opakovat.

<https://archiv.radio.cz/cz/static/jan-amos-komensky/pedagogika>

Mezi vybrané zásady J. A. Komenského patří **zásady názornosti**, tato zásada je v ZŠ Trmice uplatňována při výuce všech předmětů, v práci byly popsány přírodovědné vycházky, návštěvy botanické zahrady, kde děti na vlastní oči vidí rostliny z různých koutů světa a mají možnost vstoupit do pralesa a poznat ho všemi smysly, cítit vůně, dýchat vlhký vzduch a slyšet křik ptáků i zvuky zvěře. Při návštěvě lesní obory vidí zblízka lesní zvěř, mohou krmit divoká prasata, spárkatou zvěř, bažanty a jiné. Na statku se blíž seznámí se všemi domácími zvířaty, o kterých se učí ve škole. **Zásada uvědomělosti** u žáků probíhá zpětná vazba, jestli učivo pochopili. **Zásada postupnosti**, učivo se učí od nejjednoduššího ke složitějšímu, kde se navazuje na zásady Komenského. **Zásada spojení teorie s praxí**, zde práce popisuje v rámci dějepisu vysázení krokusů před školou na památku obětem holocaustu a následný výlet do Terezína, výlet na horu Říp, žáci si vyzkoušeli práci archeologa. V předmětu Svět práce si každý žák vyprojektoval svůj dům. **Zásada komplexního rozvoje žakovy osobnosti**, škola nabízí dvacet druhů kroužků, každý žák tak má možnost v nějaké činnosti vyniknout (i ať už v hudbě, tanci, sportu, výtvarném umění, divadle). Zásada individuálního přístupu, tato zásada je uplatňována při tripartitních schůzkách, kde má každé dítě vyhrazený prostor pro své názory a připomínky k výuce. Učitel zná rodinné zázemí každého žáka, zdravotní stav, zájmy a úroveň myšlení a snaží se je respektovat.

Zásada trvalosti. Aby si žáci trvale zapamatovali učivo, nejen že látku opakují, ale například v dějepise k tématu Židé a Holocaust navštívily židovské ghetto v Koncentračním táboře v Terezíně a následně před školou na památku obětem vysázely krokusy do tvaru židovské hvězdy, což jim tyto události bude trvale připomínat. **Zásada postupnosti**. **Zásada vědeckosti** učitel pracuje vědecky a vyhledává nové informace, stále se vzdělává, zde je možno uvést výuku matematiky podle profesora Hejného, která je pro žáky pochopitelnější a novou látku soustavně opakuje a procvičuje, aby jí žáci nezapomněli. **Zásada systematickosti**. Pokud do školy nastoupí nový žák, učitel přihlédne k jeho předchozím znalostem, aby mohlo dojít k jejich navázání či doplnění. Žák má také možnost chodit na doučování. Výuka je logicky uspořádána podle didaktického plánu je propojena a tvoří systém. Uvést můžeme náplň školního časopisu Trhák, který se vhodnými nejen výukovými tématy přiklání k danému měsíci, ve kterém vychází a děti tak mají přehled o tom co se v tomto měsíci stalo v historii i nedávné minulosti. Učitelé pracují soustavně s žáky, ať už jde o kontrolu úpravy sešitů, pomůcek.

Paní ředitelka se ztotožňuje s Komenským v tom, že je třeba vzdělávat se po celý život, příkladem je systém Celoživotního Vzdělávání.

Tabulka č. 1 Komparace zásad J. A. Komenského a současné ZŠ Trmice

Vybrané pedagogické zásady J. A. Komenského	Využití Ano/Ne	Využití zásad v současném vzdělávacím procesu na ZŠ v Trmicích	J. A. Komenský – využití
Zásada systematickosti	Ano	Hledí na žákovy předchozí znalosti, aby mohlo dojít k jejich navázání či doplnění. Systematicky se prolíná téma výuky s různými aktivitami, například témata školního časopisu se zaměřují na daný měsíc, ve kterém vycházejí a zároveň se dotýkají učebních osnov.	Učivo by mělo na sebe navazovat, a to jak v jednotlivých předmětech, tak mezi nimi.
Zásada uvědomělosti	Ano	Probíhá kontrola zpětnou vazbou, zda žáci látku pochopili.	Učitel má učit pouze tolik, kolik dokáže žák pochopit
Zásada názornosti	Ano	Při hudební výchově návštěvy koncertů, nebo skupin ve škole, k hodině dějepisu výlety na zámky, horu Říp, muzea, přírodopis výlet do botanické zahrady, lesní obory, farmy atd.	Vše převádět do praxe. Přímá žákova zkušenost. Názorné a zábavné vyučování. Komenského citát: „Nic není v rozumu, co neprošlo dříve smysly“
Zásada postupnosti	Ano	Výuka probíhá dle učebních osnov od jednoduššího ke složitějšímu. Přípravná třída má dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí po stránce vědomostí i návyků v budoucnu usnadnit zvládnutí školní docházky. Nové vědomosti získávají postupně.	Vzdělání od útlého věku. Komenský navrhuje, aby výuka začala již v předškolním věku doma, učiteli necht' jsou rodičové. Vše postupně. „Od blízkého k vzdálenému, od jednoduchého ke složitému“
Zásada aktivity	Ano	Pro romské děti je přirozeností hudba zpěv a tanec, při hudební výchově a na kroužcích se učí nové písně a tance. V dílnách vyrábí věci z různých materiálů. Při návštěvě statku si vyzkoušeli drobné práce jako je čištění stájí a hřebelcování koní. Díky hodině vaření si doma dokážou uvařit jednoduché pokrmy. Na hodině	Žáci by měli své poznatky získávat vlastními zkušenostmi a využívat je v praxi. Komenský popisuje výuku názornosti v přírodě (rostliny, zvířata, apod)

Vybrané pedagogické zásady J. A. Komenského	Využití Ano/Ne	Využití zásad v současném vzdělávacím procesu na ZŠ v Trmicích	J. A. Komenský – využití
		Svět Práce si sami z vybraného materiálu zkouší navrhnout a vyrobit maketu domu.	
Zásada vědeckosti	Ano	Učitelé se v rámci CŽV neustále vzdělávají	Učitelé se musí celý život vzdělávat.
Zásada trvalosti	Ano	Nová látka se neustále opakuje, aby se dětem uchovala v paměti	Soustavným opakováním, se učivo trvale uchová v paměti.
Zásada individuálního přístupu k žákům	Ano	Ke každému žákovi se přistupuje individuálně s ohledem na jeho rodinné zázemí, zdravotní stav, zájmy a úroveň myšlení a snaží se je respektovat.	Komenský zdůrazňoval, že „naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdu.“ Žáka nesmějí k ničemu nutit. Ke každému mají přistupovat individuálně. V Didactice píše, že rozdíly mezi dětmi musí vychovatel akceptovat.
Každý je vzdělavatelny	Ano	Dlouhodobou profilací školy je podpora žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, posilování individualizované výuky a snaha rozvíjet osobnost každého žáka pro jeho uplatnění v běžném životě.	Není vhodné určovat, kdo má být vzděláván. Užíváním vhodných metod a zásad je možné vzdělat každého

Zdroj: autor práce, 2022

3.4 KOMPARACE ZÁSAD J. H. PESTALOZZIHO NA ZŠ TRMICE

„To, co je rozhodující, je míra tvé náklonnosti k dětem nebo tvého odstupu od nich – to rozhoduje o jejich citech k tobě. Mí chovanci vědí, že při nich stojím, i když je trestám.“

<https://citaty.net/>

Pestalozzi prohlásil, že: „*Jasnou a nepopíratelnou zásadou člověka je, že mnohem kvalitnější vzdělání je skrze to, co dělá, než skrze to, co se učí.*“ (Green, 1911, s. 105)

Jak citát odkazuje, tak kapitola pojednává o činech, ne o teorii.

o mottu: „Člověk jako celek v jeho povaze musí být zlepšen za pomoci vnějších okolností od bezvýznamného na lepší“³⁵ (Green, s. 140, 1913). Z výroku lze vyčíst důležitost vnějšího působení a možnosti tvarování osobnosti za pomoci tohoto působení.

Významným krokem pro budoucnost edukace bylo vydání díla Linhart a Gertruda. Obzvlášť významným byl bod, ve kterém zvýraznil potřebu disciplíny, ovšem v přátelské míře a bez tělesných trestů v bezpečném prostředí (Robins, 2012, s. 17).

Pestalozzi věřil, že správnou výchovou je možné odstranit sociální zla, jimiž je společnost protkána. Budou-li lidé dobře vychováni, dojde k nápravě celé společnosti. Zároveň zastává názor o roli vychovatele – matky může dítě dovézt k přirozenosti, harmonické čiré lidské dokonalosti.

Paní ředitelka s týmem pedagogů v této škole vede výchovu dětí od přípravné třídy až po devátou třídu. Nepolevuje se ve výchově, zároveň je pro děti vybudováno prostředí, které je stimuluje, obohacuje, rozvíjí a ve kterém se cítí dobře. Stejně jako Pestalozzi ve škole věří, že vše se odvíjí od správné výchovy. Zároveň konstatuje, že děti, které k nim byly přiděleny Ospodem či magistrátem v pozdějším věku se již nepodařilo napravit.

Pestalozzi zastává názor že: *přílišnou štědrostí, spokojeností a bezpečným uspokojením všech potřeb ubíjejí filantropická zařízení pracovitost a zvidavost.* (Str. 15 J. Kyrášek J.H. Pestalozzi ze života a díla)

Pestalozzi věřil, že je člověk předurčen svému původu pro určitou společenskou vrstvu (chudý musí být vychováván k chudobě) a neměl by být vytržen ze svého prostředí a navštěvovat školy určené pro bohatší vrstvy. Tato zásada se neuplatňuje, škola získává dotace z různých fondů, ze kterých se hradí poplatky za kroužky a výlety, aby se i děti ze sociálně slabých rodin měly možnost vzdělávat v prostředí moderní a hezké školy a měly tak stejné možnosti startu do života. Také se neztotožňuje s teorií, že nezáleží na osobnosti učitele, že důležitá je kniha, z které se učí.

Tabulka č. 2 Komparace zásad J. H. Pestalozziho a současné ZŠ Trmice

Vybrané pedagogické zásady J. H. Pestalozziho	Využití Ano/Ne	Využití zásad v současném vzdělávacím procesu na ZŠ v Trmicích	J. H. Pestalozzi – využití
---	----------------	--	----------------------------

Důležitá je výchova	Ano	Škola v Trmicích výchovně působí na děti z vyloučené lokality, aby měly lepší start do života a v budoucnu je nečekala nezaměstnanost.	Správnou výchovou je možné odstranit sociální zla. Vychovatel může dítě dovést k přirozenosti, k harmonické čiré lidské dokonalosti.
Děti se musí do školy těšit.	Ano	Snaží se vytvářet ve škole takové klima, aby děti chodily do školy rády a s chutí. Jsou přesvědčeni, že je to jeden z důležitých pilířů úspěchu dětí ve školní práci.	Výuka musí žáka zaujmout. Příklad z Yverdonu, Pestalozzi píše o tom, že ve škole mají přívětivou atmosféru, bez trestů, součástí výuky jsou hry.
Škola pro děti, které pocházejí z chudých poměrů, má být vybavena skromně.	Ne	Škola Trmice je moderně vybavená, je tam počítačová učebna, hudebna.	Přílišnou štedrostí spokojeností a bezpečným uspokojením všech potřeb ubíjejí filantropická zařízení pracovitost a zvědavost
Zásada názornosti	Ano	Přírodovědné vycházky, návštěva pralesa v botanické zahradě, vycházky do lesní obory, kde žáci na vlastní oči vidí lesní zvěř, při práci na statku si vyzkouší těžkou práci zemědělece, součástí výuky dějepisu výstup na ho Pro romské děti je přirozeností hudba zpěv a tanec, při hudební výchově a na kroužcích se učí nové písně a tance. V dílnách vyrábí věci z různých materiálů. Při návštěvě statku si vyzkoušeli drobné práce jako je čištění stájí a hřebelcování koní. Díky hodině vaření si doma dokáží uvařit jednoduché pokrmy. Na hodině Svět Práce si sami z vybraného materiálu zkouší navrhnout a vyrobit maketu domu.ru Říp aj.	Kritizoval mechanické učení a dogmatismus. Svoboda a přirozenost ve výchově. Výchova má být založena na pozorování, protože veškeré naše poznání pochází ze smyslů. Je podle něj zapotřebí vzdělávat jedince po stránce intelektuální, náboženské i manuální.
Děti nemají být poučovány co je nebo není dobré, musí na to přijít samy	Ne	V některých případech to nelze uplatnit	<i>Nech je, aby se dívalo, slyšelo, nalézalo, padalo a vstávalo a mýlilo se; ...</i> PESTALOZZI 1968. s. 55–56.

Zásada postupnosti	Ano	Učivo se učí od jednoduchého ke složitějšímu, podle osnov.	Pestalozzi řadí slovo, číslo, tvar. Cílem je postupné rozvíjení žakových schopností.
Zásada individuálního přístupu	Ano	Ke každému žákovi se přistupuje individuálně s ohledem na jeho rodinné zázemí, zdravotní stav, zájmy a úroveň myšlení a snaží se je respektovat.	Má raději žáky, kteří nejsou tak bystří, ale snaží se než chytré líné děti.
Zásada vědeckosti	Ano	Učitelé se v rámci CŽV neustále vzdělávají	Trval na neustálém vzdělávání učitelů.
Zásada trvalosti	Ano	Nová látka se neustále opakuje, aby se dětem uchovala v paměti	Látku opakuje a spojuje s názornou ukázkou, pro lepší zapamatování.
Preferuje práci ve skupinách	Ano	Třídy často pracují ve skupinách	Starší žáci pomáhali mladším.
Nezáleží na osobnosti učitele, ale na knize, ze které učí.	Ne	Pedagogové v ZŠ Trmice jsou pečlivě vybíráni.	Nepřikládá dostatečný význam osobnosti učitele.

Zdroj: autor práce, 2022

Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo aktuálnost a uplatňování didaktických principů J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho v současné ZŠ ve vyloučené lokalitě Trmice

Průběh výzkumného šetření

Materiály k teoretické byly shromažďovány od měsíce dubna 2021 ve vědecké knihovně v Ústí nad Labem zkoumáním rešerší, četbou knih a periodik a hledáním daného tématu na internetu.

Závěry z výzkumného šetření

Závěry výzkumného šetření potvrdily, že v mnohém se současná edukace na ZŠ Trmice ztotožňuje a využívá principy J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho. Mezi nejvíce používané principy mezi pedagogy na ZŠ patří princip názornosti, individuálního přístupu, přiměřenosti a soustavnosti. Neztotožňuje se s Pestalozziho názorem že: přílišnou štedrostí, spokojeností a bezpečným uspokojením všech potřeb ubíjejí filantropická zařízení pracovitost a zvědavost a děti by se neměly vytrhnout z chudého

prostředí, protože jim je předurčeno a s myšlenkou, že děti nemají být poučovány, musí na vše přijít svou zkušeností.

Použité metody, techniky a postupy

Výzkumné šetření probíhalo na základě informací asistentů pedagoga z uvedené ZŠ, dále pak četbou literatury na dané téma, vyhledávání periodik a hledáním informací na internetu. Analýzou historických dokumentů a současné legislativy, komparační studie historických dokumentů a současné školy

Harmonogram postupu

Počátek šetření duben 2021

Vyhledávání dokumentů, knih a periodik o J.A. Komenském

Vyhledávání dokumentů, knih a periodik o J. H. Pestalozzím

Získávání informací o ZŠ Trmice: internetové stránky, periodika, rozhovor s asistenty pedagogů

Analýza historických dokumentů a současné legislativy.

Dílčí závěry

Závěrem práce je konstatování faktu, že většina principů, které ve svých pracích definovali Komenský a jeho následovník Pestalozzi, jsou v dnešní pedagogické praxi na ZŠ Trmice stále platné. Stěžejní je u obou průkopníků pedagogiky výchova. Jejich využití při soustavném výchovném působení rodičů a pedagogů je stále aktuální (pravidelné tripartitní schůzky s rodiči v ZŠ Trmice). Při výuce se nejvíce využívají **Zásada názornosti** – kdy má žák přímou zkušenost, **Zásada systematickosti a soustavnosti** – kdy učivo na sebe navazuje nejen v jednotlivých předmětech, ale i mezi nimi. **Zásada aktivity** – žáci své poznatky získávají vlastní zkušeností a využívají je následně v praxi. Analýzou současné legislativy bylo zjištěno, že Školský zákon vychází z některých principů Komenského a Pestalozziho. Patří mezi ně *možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života, zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce (individuálně vzdělávací plán a jiná podpůrná opatření), rozvoj osobnosti člověka.*

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá uplatňováním pedagogických principů, J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho ve výchovně vzdělávacím procesu v prostředí základní školy ve vyloučené lokalitě Trmice.

Cílem bylo zjistit, zda jsou tyto zásady aktuální pro pedagogy i v současné době. Teoretická část se nejprve zabývá životopisem a stěžejními díly J. A. Komenského a dále životopisem a vybranými díly J. H. Pestalozziho. Inspirací k sepsání práce byl obdiv k životu a dílům těchto dvou světových velikánů.

K vypracování praktické části autorku inspirovala mnohá setkání asistentů pedagoga v organizaci Člověk v Tísni ve vyloučené lokalitě Trmice, kde nejen romští asistenti pedagogů ze ZŠ Trmice s nadšením popisovali svou činnost na této škole, kde i ostatní asistenty z jiných škol zaujali například jejich tripartitní schůzky, namísto klasických rodičovských schůzek a mnohé další aktivity, obrovské množství odpoledních kroužků, které na školách kde ostatní pedagogové pracují nejsou.

Materiály k teoretické části byly shromažďovány od měsíce dubna 2021 ve vědecké knihovně v Ústí nad Labem zkoumáním rešerší, četbou periodik a hledáním daného tématu na internetu. Díky omezení vstupu do škol z důvodu epidemie nemoci Covid 19, byla omezena možnost návštěv na ZŠ Trmice. Materiály k praktické části byly čerpány rozhovory s asistenty, z novinových článků, z internetových stránek školy a článků na Facebooku školy.

Teoretická část práce obsahuje život a vybraná díla jednotlivých učenců. Dále se zabývá výchovně vzdělávacím procesem ve třídě s vysokým podílem dětí z vyloučené lokality. Seznámíme se s pojmem Vyloučená lokalita, její charakteristikou, mapou vyloučených lokalit v ČR a grafem Sociálně vyloučených lokalit v jednotlivých krajích. Praktická část obsahuje komparativní studii pedagogických principů Komenského a Pestalozziho a současných pedagogických principů na základní škole ve třídě s vysokým podílem dětí z vyloučené lokality. Studie byla zpracována za pomoci literárních a internetových zdrojů. Teoretická část je rovněž podkladem pro část praktickou, která dala

celé práci ucelený pohled na tuto problematiku. Zjištěná data mohou posloužit pro inspiraci ostatním školám nejen ve vyloučených lokalitách.

Závěrem práce je konstatování faktu, že většina principů, které ve svých pracích definovali Komenský a Pestalozzi, jsou v dnešní pedagogické praxi stále platné, na základě analýzy literatury, dokumentů a internetových zdrojů. Jejich využití při soustavném výchovném působení rodičů a pedagogů je stále aktuální. Autor práce se přiklání k citaci autorky Vlčkové: *Co se české tradice týče, význam děl J. A. Komenského je nesporný. Přestože se vznik jeho zásad datuje do 17. století, s drobnými úpravami jsou prakticky platné dodnes. (Vlčková online).*

Autorka práce se neztotožňuje s Pestalozziho názory:

„Nezáleží na osobnosti učitele, ale na knize, ze které učí.“

„Přílišnou štědrostí, spokojeností a bezpečným uspokojením všech potřeb ubíjejí filantropická zařízení pracovitost a zvidavost a děti by se neměly vytrhnout z chudého prostředí, protože jim je předurčeno.“

„Děti nemají být poučovány, musí na vše přijít svou zkušeností.“

V závěru by autorka doporučila i ostatním školám využívání pedagogických principů těchto dvou velikánů pedagogiky ve větší míře a to na všech školách, aby se lépe dařilo začleňovat, vychovávat a vzdělávat i děti z nepodnětného prostředí. Autorkou práce bylo ověřeno, že pokud nemají děti ze školy obavy, a naopak se do školy těší, mají menší absenci a zároveň lepší školní výsledky. Ke kvalitě vzdělávání na této ZŠ přispívá ve značné míře stabilní pedagogický sbor a jeho neformální, profesionální přístup a aktivní zapojení do školních a četných mimoškolních činností. To vše by nebylo možné bez jasné vize a podpory paní ředitelky, která uplatňuje stejné zásady jaké definovali Komenský a Pestalozzi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- CIPRO, M., 1996. J. H. Pestalozzi a výchova. 1. vyd. Praha: vl. n. ISBN neuvedeno.
- GREEN, John, Alfred. A Primer of Teaching Practise. London, Longmans: 1911. ISBN neuvedeno.
- GREEN, John, Alfred. *Life and Work of Pestalozzi*. London, University Tutorial Press: 1913. ISBN neuvedeno.
- HORÁK, J., KRATOCHVÍL, M., 2003. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-758-6.
- CHOCHOLOVÁ, Svatava, PÁNKOVÁ, Markéta, STEINER, Martin, 2013 Academia, *Jan Ámos Komenský* ISBN:978-80-200-1700-0
- JŮVA, V. sen. a jun. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997.
- KALHOUS, Zdeněk *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4
- KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika velká* [online]. Brno: Komenium, 1948 [cit. 2021-08-24]).
- KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské v jazyce 21. století*. 1. vyd. Žandov: Poutníkova četba, z.s., 2020. ISBN 978-8087606-40-7
- KYRÁŠEK, Jiří. 1968, J. H. Pestalozzi *Ze života a díla*. Praha Státní pedagogické nakladatelství č. publ. 84-0-114 UTEIN č.0232338 s.137
- PESTALOZZI, J. H. *Výbor z pedagogických spisů*. Praha: SPN, 1956. s. 104.
- POSPÍŠIL, Oldřich. *K názornosti v celoživotní edukaci*. Pedagogická orientace. 2017-12-07, roč. 11, čís. 1, s. 93–104.

PRŮCHA, J., (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, J. *Učitel*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7

SVOBODOVÁ, E., a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M., 1999. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2. dopl. Vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-797-6.

VLČKOVÁ, Kateřina. 2003, *Pedagogické zásady. Teoreticko-metodická propedeutika pro edukační činnosti s dětmi a mládeží. Na pomoc romským pedagogickým asistentům*. [online].2019 [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/portal/estud/lf/ps05/mpmp071/ped_zasady.pdf

ZORMANOVÁ, Lucie. 2014., *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. vyd. Praha: Grada 239 s. s. ISBN 978-80-247-4590-9, ISBN 80-247-4590-9. OCLC 879564673

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ROBINS, Gill. *Praise, Motivation and the Child*. Abingdon, Routledge: 2012. ISBN 978-0-415-68173-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

<https://archiv.radio.cz/cz/static/jan-amos-komensky/pedagogika>

<https://portal.csicr.cz/School/600085490>

<https://citaty.net/autori/johann-heinrich-pestalozzi/>

<https://citaty.net/citaty-o-citech/?q=280951&page=6>

https://eduzin.cz/wp/2021/10/04/dzungli-pred-tabuli-nemame-rika-reditelka-skoly-ve-vyloucene-lokalite-tamni-zaci-zlepsuji-krajske-vzdelavaci-statistiky/?fbclid=IwAR2uvkaBaUuSnDJiTTww743RDfgaUSzsdYSmSFbZKlSd2HcYs_XXYh96lx4

<https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index9ba9.html?page=3>

<https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>

<https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/spolecne-vzdelavani-je-prirozena-vec-m-gottfriedova?fbclid=IwAR07c>

<https://socialnipolitika.eu/2017/08/karel-cada-pojem-socialne-vyloucena-lokalita-je-stigmatizujici/>

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/do-skoly-se-jit-musi-i-kdyz-jsou-rodice-na-flamu-v-trmicich/r~4ccf8fe424d111>

<https://www.zstrmice.cz/upload/files/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-2020>.

<http://www.zubrnice.cz/skola.php>

SEZNAM ZKRATEK

ZŠ – Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: J. A. Komenský	10
Obrázek 2: Bratrská škola ve Fulneku	11
Obrázek 3: Komenského mravoučné desatero	12
Obrázek 4: Dobová škola ve skanzenu Zubrnice	21
Obrázek 5: J. H. Pestalozzi	22
Obrázek 6: Výskyt sociálně vyloučených lokalit dle krajů	31
Obrázek 7: Obce s výskytem vyloučených lokalit	32

Seznam tabulek

Tabulka 1: Komparace zásad J. A. Komenského a současné ZŠ Trmice ...	43
Tabulka 2: Komparace zásad J. H. Pestalozziho a současné ZŠ Trmice	45

SEZNAM PŘÍLOH

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Ivana Pejšová

Obor: 7506R002 - Speciální pedagogika - vychovatelství (Bc. SPPGV)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Uplatňování pedagogických principů Komenského a Pestalozziho v prostředí ZŠ ve vyloučené lokalitě Trmice

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh:¹ 48

Celkový počet stran příloh:² 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: PaedDr. Jarmila Klugerová Ph.D.

¹ zahrnuje počet stran od úvodu po závěr práce (seznamy použitých zdrojů již nepočítáme)

² zahrnuje celkový počet jednotlivých stran příloh